

Georgij Kanovics / MENJ, ÉS NE FÉLJ!

(Vilna, 1989. március 5.)

Több mint fél évszázad választ el bennünket attól a naptól, amelyen – a húszas években – a litván zsidók első kongresszusukat tartották. Erre ma már csak nagyon kevesen emlékeznek.

Bárhogy álljon is azonban a dolog, ki merem mondani, hogy – noha a mai kongresszusunknak volt elődje – ez a mi mostani kongresszusunk mégis az első.

Nem sorszáma szerint az első, hanem az értelem miatt, és talán a gyász miatt, amit érzünk, hiszen ez a kongresszus az első az után a borzalmas katasztrófa után, amely a hitleri megszállás éveiben halálos csapást jelentett a litván zsidók számára.

Az első kongresszus ez az után a népünket sújtó véres pogrom után, amelyet Sztálin gyilkos pribékjeivel együtt hajtott végre a háború után. A pogrom különböző formákban zajlott le, néha nagyobb, néha kisebb kegyetlenséggel és felfánggal, és több évtizeden át tartott.

Ki gondolta volna, hogy a fasizmus feletti annyira áhított győzelem, a győzelem, amelyre mi, zsidók egész szívünkkel törekedtünk, amelyért a háború valamennyi frontján és a partizánok soraiban harcolva annyi vért ontottunk, a győzelem, amelyről a gettók és a koncentrációs táborok szögesdrót kerítései mögött álmodoztunk, a győzelem, amelyet a számunkra ásott sírok szélén és a gázkamrák küszöbén állva imáinkkal próbáltunk közelebb hozni, a győztes ország zsidósága számára a visszájára fordul, és a vereség, a fasizmus egy új változata lesz belőle? Ki tudta volna elképzelni, hogy a győzelmet ünneplő üdvölvések után hamarosan az antiszemitizmus hosszú korszaka kezdődik majd el, és ez az antiszemitizmus a törvények védelmében fog majd garázdálkodni, úgy fog égetni bennünket, mint a napalmbomba, és az üldöztetések, a hajszák olyan sorozatát fogja elindítani, hogy azt még Hitler is megirigyelhetné?

Emlékezzünk a Zsidó Antifasiszta Bizottság először szétkergetett, majd börtönbe vetett és ott kivégzett tagjaira!

Emlékezzünk a teherautókerekerekre, amelyek halálra gázolták Mihoelszt, a nagy színészt, népünk dicsőségét, hazájának hű fiát, akinek önfeláldozó odaadásáért hamissággal fizetett a véres hálátlanság!

Emlékezzünk az orvosok „ügyére”, amely a középkori inkvizíciónak is díszeré vált volna!

Emlékezzünk „a gyökértelen kozmopolitákra”, „a Joint titkos ügynökeire”, „a söpredékre”, akik a zsarnokhű meseírók szerint hazájukat bemocskolták, „de közben az oroszok kenyerét zabálták”!

Emlékezzünk azoknak az éveknek a karikatúráira! A szemekre, amelyekből szinte süttött a Szovjetunió iránti gyűlölet, a háromméteres zsidós orrokra, a méreggel teli injekciós tűt tartó szőrös kezekre!

Emlékezzünk a bezárt vilnai Zsidó Múzeumra, a megszüntetett zsidó iskolakollégiumra, ahol anyanyelvükön tanulhattak még a hitleri pestistől megmenekült zsidó gyermekek. Azokra az utolsó szovjetunióbeli zsidó nyelvű tanórákra.

A sztálini terror nemcsak Mihoelszt tiporta el teherautóval, hanem egész népünkre gázolt: nyelvünkre, nemzeti hagyományainkra, valamennyi kulturális értékünkre. Teljesen szét akart zúzni bennünket. Éppen úgy, ahogy annak előtte a krími tatárokat és a csecsenceket.

Úgy látszott, a beindult gépezetet semmi sem képes már megállítani.

Ha a gépezet alkotója, valamennyi nép atyja, Sztálin nem hal meg (egyébként halálának napja – március ötödike – szimbolikus jelentőségűnek tekinthető, hiszen éppen ma, március ötödikén nyitjuk meg kongresszusunkat), tehergagyonokba tereltek volna bennünket, mint a barmot, hogy az északi halálvidékekre szállítsanak, ahol egyszer és mindenkorra megoldódott volna a zsidókérdés.

De panaszaink Sztálin halálával sem szűntek meg.

A felforgató és szabotázscelemekkel kapcsolatos vádaskodások és az aljas rágalom helyébe lépve, kialakult az egész bürokrata vezető apparátust átható szilárd meggyőződés, hogy, úgymond, nem vagyunk megbízhatók, ketős állampolgárok vagyunk, és más szörnyű bűneink is vannak. A közvélemény előtt „ötödik hadoszlopként” állítottak be minket, amely „a világcionizmus és a viláгимperializmus” valamennyi parancsát kész végrehajtani. Az összes tájékoztatási eszköz segítségével megformálták „a zsidó ellenség”, „a zsidó belső emigráns” képzetét a szovjet nép tudatában, miközben a „zsidó” szót a „cionista” szóval helyettesítették.

Ugyanakkor a még mind a mai napig tartó fékevesztett zsidóellenes agitációval egyre növekvő mértékben serkentették az önkéntes és a

kényszerű elnemzetleniesedést. Saját nyelvünket, szokásainkat, hitünket, saját múltunkat elfelejtve, elsősorban mi magunk zártuk el magunk elől a jövőt, és akik mindezt nem akarták elfelejteni, kivándorlásra kényszerültek, hogy jövőjüket az óceánokon túl keressék. Most eljött az idő, hogy mindenki tudatába vessük: a szovjetunióbeli zsidók kivándorlása nem a cionista propagandának, hanem szükségleteink és törekvéseink éveken át tartó korlátozásának következménye.

De az üldöztetések, a diszkrimináció és a korlátozások által sújtottan sem váltunk keserűvé, és nem hagytuk, hogy a gyűlölet eluralkodjék rajtunk. Nem kezdtük el általánosságban vádolni azokat a népeket, amelyekkel évszázadokon át egymás mellett éltünk.

Népünk nem önző, évszázadok során nemcsak saját egyenjogúságáért harcolt, hanem azoknak a népeknek az egyenjogúságáért is, amelyek neki – a történelmi hazájából elüldözötteknek – a saját földjükön adtak menedéket. És ebben a harcban népünk sem erejét, sem véréit nem kímélte.

Mi, zsidók őszintén és önzetlenül álltunk külföldi zászlok alá.

Sajnos, a győzelem óráiban nemcsak azt a jogot tagadták meg tőlünk, hogy ezek elé a zászlok elé térdelve megcsókoljuk azokat, hanem gyakran még azzal is megvádoltak minket, hogy ezeket a zászlokat bemocskoljuk.

Most eljött az ideje, hogy végre a saját zászlónk alá álljunk.

Ez a zászló itt van, és itt lobog. És örökké lobogni fog.

Ez a zászló a többi zászlóval egyenrangú, és velük egy sorban kell, hogy lobogjon.

E zászló színe a barátság és az egyenlőség színe.

Salamon királyunk mondta: minden elmúlik.

Elmúltak a régi idők háborúi, kihunytak forradalmái, egész népek és nemzedékek haltak ki és tűntek el.

Nehéz manapság vitákat folytatni a királyok és a bölcsek baljós jóvendőléseivel.

És mégis, legyünk merészek!

Esküdjünk meg, hogy népünk nem fog eltűnni!

Hogy népünk fennmarad, vagy eltűnik, az mindegyiküinktől függ, legyen bár fiatal vagy öreg, nő vagy férfi.

De a jövőnket nem alapozhatjuk csak esküre.

Nem várhatunk, és nem is szabad várnunk mások kegyeire.

Népünk jövője a mi saját kezünkben van.

Tisztelt küldöttek, tisztelt vendégek!

Önök közül sokan idefelé a Taurus hegyre felvezető hosszú lépcsőkön jöttek.

Azok a lépcsők – mondjuk meg az igazat! – nem közönséges lépcsők.

Zsidó temetőik köveiből rakták őket. Tisztes szüleink és nagyszüleink sírköveiből. Tudós rabbi és egyszerű vízfordók, ügyes kezű cipészek és naiv muzikusok, agyonra hajszott szabók és nemes gondolkodású órás mesterek sírköveiből, akik mind-mind arra törekedtek, hogy Izrael fiainak létét meghosszabbítsák.

Azt akarom, hogy erről mindannyian tudjanak, és ez állandóan az eszükben legyen.

Azt akarom, hogy Önök közül mindenki tudja, és a szívében érezze, milyen úton jöttünk mi ide ma első kongresszusunkra.

Ez bizony nem az a bibliai létra, amely az égbe vezet. Ez a lépcső vértől csepeg.

Kötelességünk, hogy erre most emlékeztessünk, mert ha nem védjük meg halottainkat a gyalázattól, akkor mi, az életben maradtak, saját magunkat ítéljük gyalázatra.

És ilyesmi többé nem fordulhat elő.

Nem fogjuk megengedni, hogy a mi sírköveinkkel és a mi testünkkel kövezzék ki azoknak a palotáknak és templomoknak a bejáratait, amelyekben számunkra nincs hely, és ahonnan bennünket kiközösítenek.

Senki számára nem titok, hogy csodálatos hazánkban egyre gyakrabban hallatszanak a már régről jól ismert hangok, amelyek tombolásra, sőt vérfürdőre uszítanak: „Bej zsidov, szpaszaj Rossziju!” „Üsd a zsidót, mentsd meg Oroszországot!”

Nem szabad úgy tennünk, mintha semmit sem hallanánk, mintha nem rólunk volna szó.

Igenis rólunk van szó! A Pamjaty huligánjai és a velük szimpatizálók bűnbakot keresnek.

A sötét erők mindig is bűnbakot kerestek. Ma is azt keresik, és bennünket választottak ki, mert szerintük mi vagyunk ideálisak a bűnös szerepének eljátszására.

Mi azonban ezt a szerepet nem kívánjuk eljátszani, egyáltalában nem, és sohasem.

Szívünkben nincs bosszúvágy, sem gyűlölet, csak jóakarát és a kölcsönös megértés vágya.

Kezünk nem szorul ökölbe, hogy üssön, nem akarja megsemmisíteni a másként gondolkodókat és a más hitűeket. Szívós munkával törekszünk a testvéri egyetértésre.

Agyunk, amelynek teljesítőképességét különféle nem hivatalos korlátozásokkal, a kérdőívek szégyenletes ötödik pontjával igyekeznek visszafogni, amelyet a magas állású bürokraták halatlan tendenciózussággal próbáltak semmibe venni, saját népünk és az egész emberiség javára kíván dolgozni.

A rabszolgaság pusztájában való vándorlásunk véget ért.

Mától kezdve nem vagyunk többé rabszolgák, és soha nem leszünk hajlandók többé azok lenni, sem Európában, sem Ázsiában, sem Amerikában.

A világ tanúja volt fájdalmunknak és szenvedésünknek. A világ tanúja lesz – és már most is tanúja – elszántságunknak és bátorságunknak, áldozatkészségünknek és merészségünknek.

Az ellenségeskedés pusztaságán keresztül, a türelmetlenség korlátain keresztül, a temetőkön keresztül, amelyek sírjait megszenteltetlennítve a 20. század barbárjai a könnyű meggazdagodás reményében tisztos és becsületos szüleink aranyfogai után kutatnak, Ponár tömegsírijain, Auschwitz és Dachau krematóriumain, elnéptelenedett vagy a föld színéről teljesen leradírozott városaink romjain keresztül megyünk az új fordulópontra felé, hogy tudatosítsuk magunkban egyediségünket, örökkévalóságunkat, elidegeníthetetlen jogunkat, hogy Izráel fiainak nevezük magunkat, bárhol élünk is, itt vagy ott, északon vagy délen, keleten vagy nyugaton, a szabad-

ság és a demokrácia vagy a zsarnokság és a jogfosztottság körülményei között.

Mi, zsidók nem ideiglenes lakói vagyunk a Földnek, hanem ősi és – reményeink szerint – halhatatlan polgárai.

A világ valamennyi antiszemitájának fékezett üvöltése és rágalma közepette hallom Ábrahám atyánk hangját:

– Menj, és ne félj!

És azt mondom magamnak is és mindenkinek:

– Menj, és ne félj!

Csodálatos, de ugyanakkor meggyötört és mindennek ellenére mégis halhatatlan népemnek mondom:

– Menj, és ne félj!

HOLLÁNDER GYÖRGY FORDÍTÁSA

HÍREK

Lapzártakor, november végén jelent meg a *Szombat*, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület folyóirata. Az új magyar zsidó orgánusot évente tíz alkalommal vehetjük kézbe. Lapunkhoz hasonlóan a magyar társadalmat és benne az egész világot zsidó szemmel nézi, kommentálja. Hangvétele, iránya publicisztikusabb, az eseményekre közvetlenül reagálóbb, informatívabb, és az egyesületi életről is bő tájékoztatást nyújt. Szeretettel üdvözljük a *Szombat*-ot, amely bizonyára sok örömet nyújt olvasóinak.

A Janus Pannonius Tudományegyetem Művészettudományi Intézete nemzetközi konferenciát szervez „A Holocaust a művészetben” címmel. A konferencia ideje 1990. augusztus 26-30.; helye Pécs.

A háromnapos szakmai program a következő fő témákra épült:

1. nap: A Holocaust témája a lírában és az epikában.

2. nap: A Holocaust témája a drámában.

3. nap: A Holocaust témája a képzőművészetben és a zenében.

(Más – főntiekkel rokon – témákra vonatkozó javaslatokat is szívesen vesz az előkészítő bizottság.)

Az előadások ideje húsz perc. Az előadások számától függően szekcióüléseket is tervezünk. Az előadások és viták anyagát könyvben kívánjuk megjelentetni. A konferencia nyelve angol és magyar; szinkrontolmácsolást biztosítunk.

A tudományos program mellett kulturális eseményeket és egy Baranya megye kultúrtörténeti és földrajzi jellegzetességeit bemutató kirándulást is tervezünk.

Magyar részvevők (visszajelzés esetén) később kapnak tájékoztatást a részvételi díjról, a szállásról, étkezésről stb.

Kérjük, jelentkezési szándékát és az általános témát (ld. fönt) 1990. január 15-ig jelezni. Ugyancsak írja meg a címet, ahová körleveleinket küldhetjük. Az előadások pontos címét április 1-ig kérjük megküldeni. Postacím: JPTE TK Művészettudományi Intézet, 7624 Pécs, Ifjúság u. 6. Pf. 9. Tel.: (72)27-622 (102-es mellék).